

Η εξέλιξη του κυνηγιού στην ανθρώπινη ιστορία

Του Μιχάλη Σουρανάκη, Πολιτικού Επιστήμονα, Κτηνίατρου

Το κυνήγι αποτελεί ιστορικά μια απ' τις πρώτες δραστηριότητες του ανθρώπου, καθώς αποτελούσε μαζί με τη συλλογή καρπών τις δυο κύριες πηγές τροφής για τις πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες. Εκτός απ' την τροφή, το κυνήγι διασφάλιζε το ρουχισμό (μέσω δέρματος και γούνας) αλλά και την χρήση εργαλείων (τα μεγάλα οστά των ζώων). Οι πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες σε όλον τον πλανήτη, πριν την γεωργία και την επακόλουθη εξημέρωση των ζώων, ήταν κατά βάση κυνηγητικές. Οι πρώτοι κυνηγοί συνήθιζαν να πιάνουν τα θηράματα τους είτε χρησιμοποιώντας παγίδες είτε κυνηγώντας το θήραμα έως ότου το εξαντλήσουν και τελικά το σκοτώσουν.

Ο σκύλος εξημερώνεται απ' τον άνθρωπο περίπου το 20.000 π.χ, αποτελώντας μάλλον το πρώτο ζώο που εξημερώθηκε, καθώς υπάρχουν επιβεβαιωμένα ευρήματα σκύλων θαμμένων με τους ιδιοκτήτες τους απ το 14.600π.χ. Έκτοτε αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του κυνηγιού, αλλά και το κυνήγι αποτελεί καθοριστικό σημείο για τον τρόπο που τα σκυλιά εξελίχτηκαν γενετικά και μορφολογικά.

Η ανθρωπότητα πέρασε απ' την κυνηγητική στην αγροτική της φάση περίπου το 6.000 π.Χ, δημιουργώντας τις βάσεις για αυτό που ονομάζουμε πολιτισμό. Απ' την δημιουργία και την εξάπλωση των αγροτικών κοινωνιών μέχρι και την δημιουργία των πρώτων πραγματικών πολιτισμών, βλέπουμε ότι το κυνήγι εξελίσσεται ιστορικά και από μέσο επιβίωσης γίνεται ένα "άθλημα" κυρίως για τα ανωτέρα στρώματα της κοινωνίας, και προχωρώντας αποκτά τελικά και ο λαός δικαίωμα στο κυνήγι.

Μια ιστορική αναδρομή για την εξέλιξη του κυνηγιού λοιπόν ανά τους αιώνες, μας δίνει κάπως συνοπτικά και μια παράλληλη εξέλιξη των κοινωνιών, προϊόν των οποίων και αποτελούσε.

Προϊστορία: Το κυνήγι και η συλλογή καρπών ήταν τα μόνα μέσα διατροφής για τον προϊστορικό άνθρωπο. Οι πρώτες αποδείξεις έρχονται 2 εκατομμύρια χρόνια πριν, απ τους αυστραλοπίθηκους οι οποίοι ασκούσαν ομαδικά το κυνήγι θηραμάτων μικρού και μεσαίου μεγέθους, όπως περίπου σήμερα διάφορα πρωτεύοντα. Μέχρι και την επινόηση της κατεργασίας του πυριτόλιθου απ τον homo sapiens, τα όπλα ήταν κυρίως ξύλινα ακόντια αλλά και πέτρες και παγίδες. Ο πυριτόλιθος δίνει την δυνατότητα στον άνθρωπο να κατασκευάσει εργαλεία για πρώτη φορά, πράγμα που βρήκε αμέσως εφαρμογή στο κυνήγι. Οι πρώτοι άνθρωποι μπορούν να πλήττουν θηράματα μεγαλύτερου μεγέθους σε μεγαλύτερες αποστάσεις, με αποτέλεσμα να υπάρχει και αφθονία τροφής αλλά και γούνα, δέρμα και λίπος, βοηθώντας έτσι στη δημιουργία μόνιμων εγκαταστάσεων.

Αρχαίοι χρόνοι: Παρόλο που οι Έλληνες ήταν ένας απ τους πρώτους λαούς που δομήθηκε στο πλαίσιο της αγροτικής κοινωνίας και της καλλιέργειας της τροφής, το κυνήγι, αν και δεν συνδεόταν άμεσα με την επιβίωση τους, ήταν μια αγαπημένη ασχολία την οποία είχαν σε μεγάλη υπόληψη, όπως βεβαιώνουν πολλοί αρχαίοι συγγραφείς. Ο Πλάτωνας υποστηρίζει

την απόλυτη ελευθερία στο να κυνηγάει κανείς παντού και πάντα και ύμνησε το κυνήγι σαν θεία άσκηση και γύμναση για δυνατούς άνδρες. Τον ηθικό και παιδαγωγικό ρόλο του κυνηγιού τόνισαν και άλλοι αρχαίοι Έλληνες πεζογράφοι και ποιητές, όπως ο Όμηρος, ο Πλούταρχος και ο Αρριανός. Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι ο Ξενοφώντας έγραψε για το κυνήγι ιδιαίτερη πραγματεία, τον γνωστό "Κυνηγετικό", όπου -κατά τον Albin Lesky είναι ιδιαίτερα εμφανής "η πρόθεση του συγγραφέα να αποδειχθεί το κυνήγι σαν ένα εξαιρετο παιδευτικό μέσο".

Ένα παιδευτικό μέσο το οποίο ασκούσαν σχεδόν όλοι, χωρίς κοινωνικές διακρίσεις είτε ήταν αρχηγοί και βασιλιάδες είτε πολίτες και απλοί στρατιώτες (μια αταξική λοιπόν δραστηριότητα που ως έτσι έφτασε μέχρι της μέρες μας). Αν για όλο τον κόσμο το κυνήγι στάθηκε ο πιο βασικός συντελεστής για την επιβίωση του, για την Ελλάδα έχει ιδιαίτερη πολιτιστική σημασία, αφού εδώ επινοήθηκε και λατρεύτηκε η θεά Άρτεμη, η θεά προστάτιδα του κυνηγιού και ταυτόχρονα, όμως, η θεά τιμωρός για εκείνους που ασελγούσαν εις βάρος της φύσης ή για εκείνους που δεν τηρούσαν τον ηθικό κώδικα συμπεριφοράς των κυνηγών, σύμφωνα με τον οποίο αποφευγόταν να κυνηγιούνται τα μικρά θηράματα, τα νεογέννητα ζώα κ.ά., γιατί ήταν ιδιοκτησία της θεάς. Η θεοποίηση του κυνηγιού φανερώνει πόσο ψηλά τοποθετούσαν οι αρχαίοι Έλληνες το κυνήγι, αλλά αυτό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι ο τρόπος με τον οποίο συνέδεαν την δραστηριότητα αυτή με το περιβάλλον.

Η θεά Άρτεμη πέρα από προστάτιδα του κυνηγιού - και κυνηγός η ίδια - ήταν προστάτιδα της αύξησης και της ευδοκίμησης των φυτών, των άγριων ζώων και γενικά της άγριας φύσης. Πίσω από αυτή τη διτλή ιδιότητα, διακρίνεται καθαρά η αντίληψη του κυνηγού - προστάτη της φύσης, μια αντίληψη που επικράτησε στους ευρωπαϊκούς λαούς, επηρέασε καθοριστικά τους νόμους που θεσπίστηκαν για την προστασία του περιβάλλοντος διαχρονικά, και έφτασε μέχρι τις μέρες μας. Έχοντας μια τέτοια αντίληψη λοιπόν για το κυνήγι, οι αρχαίοι Έλληνες περιφρονούσαν κάθε μορφή πονηρίας που απέβλεπε στη σύλληψη ή τη θανάτωση ζώων με τεχνητά μέσα ή δίχτυα, θεωρούσαν το κυνήγι σαν μια ηρωική πράξη, ατομική ή ομαδική που διεξαγόταν ισοδύναμα ανάμεσα στο θήραμα και τον άνθρωπο. Έτσι, προτιμούσαν περισσότερο τα κυνήγια με άλογα, που γίνονταν από μικρές ομάδες συνοδευόμενες από σκυλιά, και ακόμα περισσότερο κυνήγια με ακόντια ενάντια σε αγριογούρουνα, λύκους ή ελάφια. Κλείνοντας αυτή την σύντομη ματιά, έχει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός ότι συνήθεις πρακτικές του κυνηγιού, όπως το κυνήγι του λαγού με εκπαιδευμένα σκυλιά στην ιχνηλασία (λαγωνικά), το ομαδικό κυνήγι του

Μεσαίωνας ως την ανακάλυψη της πυρίτιδας: Στα περισσότερα μέρη του τότε γνωστού κόσμου το κυνήγι έχει ακόμα υποχρεωτικό χαρακτήρα για τους λόγους που αναφέραμε πιο πάνω, κυρίως για τα φτωχότερα τμήματα των κοινωνιών. Εκείνη την περίοδο είναι που αποκτά κύρος στη Δυτική Ευρώπη έναν ελιτίστικο χαρακτήρα, μόνο η αριστοκρατία και οι βασιλείς μπορούσαν να κυνηγούν.

Στην περίοδο αυτή και με την άνθιση του κυνηγιού αρχίζουν και σχηματίζονται οι πρώτες σύγχρονες τεχνικές, αλλά και σχηματοποιούνται οι πρώτες φυλές σκύλων. Τα πράγματα αλλάζουν άρδην τόσο με την βιομηχανική επανάσταση όσο και με την εγκαθίδρυση της

νεωτερικής περιόδου της ιστορίας. Τα φέουδα παύουν να υπάρχουν, και υπάρχει πλέον ένας εκδημοκρατισμός σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής, επομένως και στο κυνήγι.

Σήμερα: Η ανάπτυξη της βιομηχανίας αλλάζει τον τρόπο ζωής ολόκληρου του πολιτισμένου κόσμου και μια απ' τις σοβαρότερες αλλαγές ήταν η εντατικοποίηση της αγροτικής παραγωγής. Το κυνήγι παύει λοιπόν οριστικά να είναι τρόπος βιοπορισμού για τον δυτικό κόσμο, και αποτελεί πλέον ένα χόμπι. Ένα καλό παράδειγμα για την αλλαγή αυτή στον τρόπο ζωής, όσο και την κρισιμότητα του κυνηγιού στις προαγροτικές κοινωνίες είναι η επίδραση του κυνηγιού του βούβαλου απ' τους αμερικανούς στις κοινότητες των Ινδιάνων της Αμερικής.

Πλέον το κυνήγι για την πλειοψηφία των ανθρώπων του πλανήτη, αποτελεί ένα χόμπι, μια σύνδεση με τον φυσικό κόσμο, που τείνει να χαθεί, αλλά και έναν τρόπο απόδρασης απ' την καθημερινότητα. Οι κυνηγοί αποτελούν σήμερα έναν απ' τους παράγοντες που μπορούν να επιβλέπουν την άγρια πανίδα και χλωρίδα και να συνεισφέρουν στη διατήρησή τους.